

HRVATSKA RIEČ

Pređplatna ciena: na godinu K 12. — Za pò godine K 6. — Za *Sibenik* na godinu donasjanjem u kuću K 12. — Za *Inozemstvo* na godinu K 12 uviše poštarski trošak. — Pojedini broj 10 para. — Plativo i utuživo u Sibeniku.

Izlazi sriedom i subotom

Uredništvo, uprava i Tiskara lista nalazi se u ulici Bazilike sv. Jakova. — Oglasi tiskaju se po 16 para peti redak ili po pogodbi. — Priobčena pisma i zalhave tiskaju se po 20 para po peti redak. — Netranskriрана pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

Narodna politika u Herceg-Bosni.

Ono što se u zadnje doba odigrava u ponosnoj Herceg-Bosni, mora da ozbiljno zabrine svakog rodoljuba. Pored obćenite nesredjenosti prilika, osobito pako političkih i stranačkih odnošaja, pored čitave zbrke, koju je vlada u proširio ustajaljenih prilika, e da se pomoću mirnog razsudijavanja i prosudijavanja uzgodne do orijentacije doći, u hrvatskim redovima nastalo je stanje, koje se zbija može nazvati međusobno nesnosnim, gledom na više domovinske interese. Dok su nedavno hrvatski redovi prama vani bili cjelokupni i podpuno zatvoreni, u zadnje doba su se razjepcali u dvie grupe, u dvie stranke. U drugim prilikama nego li su bosansko-hercegovačke, razumljivo bi bilo, da ima dva politička tabora li više, koji bi jedan drugom kao kontrola služili, ali uočivši obćeniti položaj u Bosni i Hercegovini, te uvaživši stanje u kojem se narodna stvar u tim zemljama nalazi, ne može se iskreni rodoljub poveseliti onom prizoru, koji Hrvati u anektiranim zemljama pružaju. Nesuglasice i razmirice medju njima poprimile su izražaj najveće oštine, a to u najmanju ruku ne može ništa koristina narodnoj stvari donieti.

Položaj Hrvata u Bosni i Hercegovini veoma je težak. Oni su tamo u manjini, a sami su se postavili u takovu situaciju, da kao manjina ne mogu u danim slučajevima biti prevaga, pristajući uz druge elemente u zemlji. Hrvati, posvadjeni kao što su sada, gdje su jedan s drugim prekinuli svaki odnošaj, ne predstavljaju pred drugim elementima nikakav faktor. Vlada je a priori protivna njihovim političkim i narodnim težnjama, a sa svojom razcipkanošću padaju na liepak drugima, postajući „nešetniti“. Ovo, da je jedna stranka, koja osuda narod, postaje nešetnata, najgora je osuda njemu samomu. Ta „nešetnost“ je sinonim nesposobnosti, pomanjkanje sile, umiranja životne snage. To je momenat, kad stranka ili narod postaje „quantité negligible“, prezirivo množtvo, koje nije kadro, da komu imponira i da mu svoje zahtjeve nametne. To, da druge stranke pak i vlada u Bosni stoje takovo mnijenje o Hrvatima, bilo bi jedan udarac više narodnoj politici, radi koje se je toliko borba, i krvavili, podnio. Počepkanji, u najoštijoj zani među međusobno, kad se ni u kojem pitanju ne može govoriti o njihovom složnom radu, Hrvati u Bosni bili bi osudjeni, da za vladu i druge stranke budu neubrojivo i neuvaženo množtvo. I dok su složni i jedni bili jedva su se odhravali protivničkoj najezdi, a ovako podijeljeni mogu da postanu i prevē lak plien prvoga koji dodje.

Radi svih gorinavedenih razloga, iskreni rodoljub sa zebnjom prati događaje u Bosni. Hrvati sami ne mogu odlučnije uloge igrati u

tim zemljama, pak bi zdrava politika morala savjetovati, da u slozi traže svoju jakost, a pušto upliva sami ne mogu imati, to neka se oslone na onaj element, koji je njima najbliži i u čijim redovima je bilo, a i sada ima, liep broj onih, koji se Hrvatima osjećaju.

Po gotovo sve to uporniji glasovi, koji se „odozgo“ šire o skorom pripojenju Bosne i Hercegovine Dalmaciji ili obratno mora da najozbiljnije zabrine braću u Bosni. Ovaj plan nije novoga datuma, već on siže prilično daleko u prošlost. Stara je to osnova vladodržaca, kojom se hoće da omete rad oko ostvarenja naših narodnih ciljeva. Na žalost ova zamka uhvatila je neke i kod nas u Dalmaciji i u Bosni samoj. Premda su se u Bosni izjavili neki za autonomiju, skoro je sigurno, da se ne bi oprli gornjoj osnovi, kada bi do izvedenja iste došlo. A ovo i kod nas se na žalost javljaju ovakovi glasovi, te smo i zadnji put morali zabilježiti jedno takovo pisanje, koje je u ime tobožnjih ekonomskih interesa medju redcima zagovaralo pripojenje ovih dvaju zemalja. To je poteklo iz dubrovačke klike, koja je znala više puta svoje nepatriotske čine zaodjenuti plaštem radikalizma, dok su ti čini bili antipodi radikalizmu samom. Ostvarenjem tog plana — a to mora svakom biti jasno — bili bi za uviek kompromitovani naši narodni interesi, koji ipak nešto više vriede od pojedinačnih ekonomskih interesa...

U samoj Bosni mora se stvoriti takav ambient, koji bi bio najjača zaprieka izvedenju svih tih namisli. Hrvati moraju u tome kolo voditi, ali ne ovakovi, kakovi su sada. Sebe moraju najprije srediti, da uzmognu uz suradnju s drugima zapriečiti veliko zlo, koje svima prieti. Samo jedni, složni i jaki možemo se nametnuti, a to je prvi preduvjet uspjehu.

Ovo neka je iskrena bratska rieč braći u posestim zemljama.

SIBENIK, 19. kolovoza.

Prema priobčanju uprave stranke prava.

Prema priobčanju uprave stranke prava, koje smo zadnji put objelodanili, upozorjuju se članovi stranke prava, da je tim skupština uređena za 5. rujna u Sibeniku, a da će dnevni red i naročiti poziv biti izdau kroz koji dan. Medjutim radi kratkoće vremena dobro je, da se već sada pripravljaju pristae stranke prava na skupštinu.

Osjetljivost dubrovačkih „gospara“.

Glasilo dubrovačkih „gospara“ prenosi neke stavke iz jednog našeg članka, u kojem smo ocrtali njih i njihove prijatelje i saveznike. Kako ta slika nije po njih izpala ni malo laskavo, to da se utješe, pronašli su za štošno, da taj članak okreste... protostom. Zao nam je, da dubrovačkim „gosparima“ ne možemo ni tu skromnu utjehu priuštiti, jer u tom članku nema nikakove prostote, nego samo sušte, nepobitne istine. Istina je uvijek golo, pak ako smo dubrovačke „gospare“ prikazali u

njihovoj nimalo privlačivoj gototini, nismo mi adresa, na koju bi se imali potužili. Neke krive zrealo, koje ih ne će da prikaže ljepšim — moralno i politički — nego li jesu.

U ostalom neka pokušaju pobiti ma i jedne stvari, u onom članku, a onda će se naći posluženi po tenanu...

Naši posebni izvještaji.

Jesenski parlamentarni rad. Od našeg bečkog dopisnika: O jesenskom parlamentarnom radu već se od odgode parlamenta mnogo govori i piše. „Neue F. Presse“ je još uvijek najmarljivija u iznašanju osnova i programa rada, koje se ne jednaput međusobno kose. Isti list je još jednom razgovarao sa jednom visokopoloženom osobom, blizu Bienertha, koja mu je dala razjašnjenja o svim grupama i visećim pitanjima, koja u krizu zasjecaju. Prama tim informacijama „Slavenska Jednota“ će se razpusti radi već deset put opetovanog razloga nezadovoljstva Čeha sa „diktaturom“ dr. Šušteršića. U Češkoj „ustavovjerni“ veleposjednici s vremenom će se složiti s Niemcima, da se i tamo stvori „normalni“ položaj. U samom češkom saboru ne može se još govoriti o djelovornosti, jer Česi tobože ničim ne pokazuju, da žele častan mir, nego takav, kakav Niemci ne mogu prihvatiti. Nađe je, da će poljski klub pristati ipak uz vladu, jer su Poljaci ipak dobri računđide, te će rado konačno prihiti ekvivalent svojih tražbina za vodene puteve. U obstrukciji informator bečkog lista ne vjeruje, te nakon svih ovih refleksija dolazi do zaključka, da ne valja pesimistički gledati u jesenski parlamentarni rad, a to polazeći sa pretpostavke, da parlament ne će biti razpušten, kako on vjeruje.

Dakle sve sasna ružičasto i gladko — na papiru!

Sastanak ministara u Marijinim Laznima.

Beč, 14. kolovoza.

Od nekoliko godina liečilište i ljetovalište Marijine Lazni postaje mjesto, gdje se vodeći političari raznih zemalja sastaju na važne državničke konferencije. Austrijski ministri obično u tom mjestu ureku sastanak sa kojim ministrom druge države. Kroz malo dana pa će se u Marijinim Laznima grof Aehrenthal sastati sa turskim velikim vezirum Hakkı-pašom i talijanskim ministrom vanjskih posala di San Giuliano.

Obzirom na obćeniti politički položaj, ovaj sastanak ima bez sumnje svoju stanovitu važnost. Austrija-Ugarska osjeća potrebu, da neke svoje odnošaje sa Italijom i Turskom razbistri i na čitac izvede. Razgovor sa dotičnim spomenutim ministrima imao bi dakle tu važnu zadaću.

Što se Turske tiče, Austro-Ugarska je vezana na neko razjašnjenje s njom radi svoje balkanske politike. Prama uvjeravanju i napadnom izticanju sa službene strane nadahnutih no-

vina, rek bi, da je Austrija aneksijom Bosne i Hercegovine dokrajčila „Drang“ prama Izoku. S toga će grof Aehrenthal u svom razgovoru sa Hakkı-pašom ovoga uvjeriti o neosnovanosti glasnica, koje da šire „bajku“ o težnjama Austrije, da dopre do Soluna. Istodobno će tom zgodom Austrija izneti svoje stanovište prama kretskom pitanju i tim podpuno razpršiti sve bojazni Turske. Možda će se veliki vezir odružiti u ime Turske ili novopazarskim sandžakom, koji joj i tako zadaje mnogo brige, ili kojom drugom trgovačkom li sličnom koncesijom.

Istodobno se savezno sa ovim sastankom govori u političkim krugovima mnogo i o već nabacenoj rieči, da i Turska pristupi trojnom savezu, o čemu da bi moglo biti govora između austrijskog ministra i turskog vezira.

Dovle što se Turske tiče...

Sa Italijom stvar nešto drugačije stoji. Austrija ima interesa da još bude na životu trojni savez i da uzdrži svoje savezničke odnošaje sa Italijom. Zadnji događaji u pogledu Talijana u monarkiji, alarmirali su tobože talijansko javno mnijenje i novinstvo. U veleizdajničkoj aferi u Trstu, te u odnosnim premetačinama, u aferi Touring-cluba, u pitanju talijanskog pravnog fakulteta, za koji se i Italiji misli, da je i obstrukciju izpod vode inscenirala vlada, kojoj da nije bilo krivo, što joj je tim onemogućeno udovoljiti zahtjevima Talijana, vide „regnicoli“ austrijske progone protu svojim sunarodnjacima u monarkiji. Tomu je bilo dano odnaka i u rimskoj komori dosta jakim načinom. Sastanak di San Giuliana i grofa Aehrenthala, imao bi te nesuglasice izglatiti. Nagovještajući po pisanju nadahnuti „Neue Freie Presse“, Austriji je mnogo do toga, da njezini odnošaji sa Italijom budu što iskreniji i srdačniji. Gradjenje austrijskih „Dreadnoughta“ Italija ne snije tumačiti kao protu sebi napereno. „Neue F. Presse“ u oči ovog sastanka ministara iztječe sva nastojanja vlade, koja su išla za tim, da u parlamentu provuku zak. osnovu o pravnom fakultetu talijanskom, te nagovještava mogućnost, da isti bude odobren u nastojanom zasjedanju. Veli doduše, da Austrija neće dozvoliti, da se strane vlasti prte u njezine unutarnje stvari, ali istodobno toplim riečima prikazuje susretljivost vlade prema Talijanima u monarhiji i njihovo dobrostanje.

Sve ovo, kao i izjave njemačkog zastupnika Dobernigga, više nego jasno govore, kako se ide za tim, da se stvori germausko-romanski blok protu Slavenima. Zato Slavini moraju već odsada računati s tim, da idu u susret režimu, koji će još slavenofobskiji biti, nego li su svi dosadnji. Ministar Bienerth ne kanji stati ni pol puta.

Političke vesti.

Česi traže posvešanju rekonstrukciju kabineta. Češki listovi demontiraju viest o popunjenju mjesta češkog zemaljskog ministra i izjavljuju, da oni traže posvešanju rekonstrukciju Bienerthovog kabineta, pošto su se napo-

li tu jasnovito oskače odluka Providnosti! Dovesti češdaje u popovu kuć; „puc, mjesto“ grieha, milost. I te kako mu je neizkazano milost Bog izkazao, njemu, najzadnjem medju svećenicima u župi, izmedju najkukavnijih i biskupiji! Duša, pa onako propala, onako u zlu otvrdila! Stade ga grizušdaje dušiti, što se onoliko pripuščo žalosti sa službeničina nevjerstva, sa propale burmucite. Klekav uza zvoju postelju, naće, lepetauču pri tome i hudobno trepavica, nedogonetan broj Očenaša, Zdravimarija i Slava; utee se Bogu, Sv. Lucij, Sv. Roku, da bi mu izdašno u pomoć pritekli, da upravi onom još nedozrelom dušom. „Caspara“ načeti nabrajati, tko će znati, koliko okusaka, i drugoga jače kriviti nego sebe! Don Roku se prikaza Morovo srce u takoj prilici, koja mu odraž, jer u svakoj i nova i očit. Zdravo voće sa zamelkom gnijloće; nu sve ovo napravo.

Kad leže i na bok se izvali, da će zaspati, sjeti se, da će sutra Lucija nafrag. Ova misao uput drugu priveza. Nasumce se izvrne nauznak. (Nastavit će se.)

Pereat Rochus.

Talijanski: A. Foggazzaro. — Prevedo D. M. Vežić.

— Što je do mene, ja sam se jur ostavio kradje — nadoda ovaj — nu ona će vam vjestica i kuću odnieti na drugi kraj. Grdesna, Don Roko, ženurina, grdesna! Red će biti, da je se ispriprostimo. Spominjete li se one koštije, što vam je popalila prošle godine? Na meni je, a ona mi ju je isporučila. Vratiti je ne mogu, pošto... — Ne mari, ne mari, ajte s Bogom! — sustuknu Don Roko, — ja vam je darivam. — Bila bi i koja čaša vina, na je ga niesam sam popio. Pozatim srebrna burmutnica sa likom Pia IX. — Corpo di bacco! — uzvireno će Don Roko, koji je cienio, da mu je u povlačniku ova dragociena burmutnica, darovno starinskoga druga. — I nju? — Slagumali i nju, moj gospodine. Slagumali je u petnaest dana. Ne žestite se, jer na ispoviedi. — Što je ovo?

Udarac na avlijskim vratima. Snažan udarac ili kamen.

— Haramije — prousti Moro. — Lopovi, koji se po noći lolaju. Da nije bolestnik? Sad ću ja poviriti, što je.

— Tako, tako, zabrza Don Roko.

— Evo odlazim i sutra ću svratiti — priveza ovaj — jer opažam, da vi noćas niste od ore ispovjedili me.

Izvaldi žigice i pripali svieću izgovarajuć:

— Čujte, Don Roko. Odlučio sam se prekaliti u poštene ljude i radiji, nu za to će mi biti red logu promieniti, a kako ćeš uprvice kurburiti? Vi me dokučujete.

Don Roko se počesa po čiverici i prousti: — Eto, dodjite sutra.

— Dakako! I ovdje imam koji krajičić duga, a pošto je reda obdan oko obilaziti, hio bih se i bez ikoga obzira a čistim telom pred svakim pokazati.

— Dobro — izusti Don Roko nemilo namrgodjen, a ipak blagim naglasokom. — Pričekajte. Uze svieću, izadje iz sobe, i evo li ga odmah nafrag i nosi kartu od deset lira.

Antrijansko parobrodarsko društvo na čionice

„DALMATIA“

država od 16. jula 1910. sljedeće glavne pruge:

- Trst—Metković A** (poštanska)
Polazak iz Trsta ponedjeljak u 5 sati poslije podne; povratnik svake subote u 6 sati prije podne.
- Trst—Metković B** (poštanska)
Polazak iz Trsta u četvrtak u 5 sati poslije podne; povratnik svake srijede u 6 sati prije podne.
- Trst—Metković C** (poštanska)
Polazak iz Trsta u subotu u 5 sati poslije podne; povratnik u četvrtak u 6 sati prije podne.
- Trst—Korčula** (poštanska)
Polazak iz Trsta u utorak u 5 sati poslije podne; povratnik u ponedjeljak u 6 sati prije podne.
- Trst—Šibenik** (poštanska između Pule i Zadra)
Polazak iz Trsta svake subote u 6 sati prije podne; povratnik u četvrtak u 12:45 poslije podne.
- Trst—Metković D** (trgovačka)
Polazak iz Trsta svake nedjelje u 6 sati prije podne; povratnik svake nedjelje u 6 sati prije podne.
- Trst—Vis** (trgovačka)
Iz Trsta u četvrtak na ponoći; povratnik svake srijede u 8 sati prije podne.

Z.VII.10

TVORNICA PAPIRNATIH VREĆICA

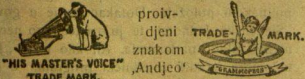
Čast mi je javiti p. n. obćinstvu, da sam objavivšem tvornicu papirnatih vrećica za trgovačku porabu otvorio, te je podupno prema zahtjevu uredio, time sam u stanju u najkraće vrijeme najveću količinu vrećica izraditi. Vrećice izrađuju se u svim veličinama i u svim bojama. Pošto je ovo u nas prvo i jedino domaće poduzeće ovakove vrste, nadamo se za stalno, da će mi gg. potrošači povjeriti svoje cijenjene narudbe, koje će u potpunom redu i naj-savjestnije izvršene biti.

Sa velečtovanjem

ANTE ZORIĆ
ŠIBENIK.

77

Najsavršeniji gramofoni i ploče
sa svakvrstnim komadima osobito hrvatskim

dobivaju se u knjižari i papirnici:
Ivan Grimani
Šibenik, Glavna ulica.
Šalje na zahtjev cjenik i popis komada badava i franco.

4-6

Oglas.

Prijamni ispiti za I. razred c. k. realke u Šibeniku, početkom školske godine 1910—1911, biće dana 9 i 10. septembra o. g., a upisivanje za I. razred, dne 7 i 8. septembra o. g. od 9—12 sati prije podne. Učenici, koj su ovu realku već polazili, treba da se prijave za upisivanje dne 9. septembra od 8—12 sati prije podne.

Šibenik, 15. julija 1910.

Upraviteljstvo c. k. državne realke.

3-6

Prva parna tvornica za bojadisanje, pranje i kemično čišćenje odjela na suho.

M. DOMIĆA
Split, br. 355.

Primaju se odjela za kemično čišćenje kao: obična, uredna, za šetnju, kazaliste i plesove. Osim toga zastore, prostirače, rukavice od kože itd., razumije se sve u cjelini čisti se sa posebnim strojem „Universal“.

Isto tako parno bojadisanje gore navedenih predmeta.
Preporuča se svakome ovo zgodno i korisno poduzeće.

Za Šibenik prima i predaje:

JULIO RAGANZ NI

1. IX. Glavna ulica.

Hrvatske narodne poslovice

uredio V. J. Skarpa, cijena knjizi broširano K 5.—, a uvezano K 6.—, nabavlja se kod „Hrvatske tiskare“ u Šibeniku i u svim knjižarama.

„NUISOL“

od Bergman-a i drug. u Tešnju n. L. jest i ostaje prije kao i poslije za čudo nedostizljivo sredstvo za bojadisanje kose i brade.

Na zalihii se nalazi plava, smeđja i crna boja. Jedna boca stoji K 2-50 u drogeriji Vinka Vučića u Šibeniku.

VLADIMIR KULIĆ

Jedina hrvatska tvornica voštanih sveća na paru.
Šibenik (Dalmacija).

Velika Tvornica tjestenine Velika

i mlinice za raznu hranu.

Pomoću najmodernijeg motora proizvađa

Svake vrsti ovog jestiva. **Od najboljeg marseljskog griza** Svake vrsti ovog jestiva.

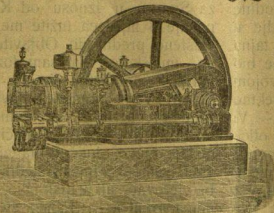
kao i od

Dobrog i od najlijepijeg **pšeničnog brašna** dobrog i od najlijepijega.

Tvrđka:

IVAN ŠUPUK i brat
Šibenik.

15. VI. 10.

Izlikju o glavno predstavništvo, kamo valja upravitii sve upite:

Kuća Gutenberg,

EMANUEL KRAUS.

Tehnički bureau Trst, via Cecilia, 18.

Zahitjevatje cjenik bezplatno i bez poštarine. Dopolisivanje hrvatski.

28. IV. 10.

Najbolji namještaji snage

kao što: motori na plin (gas), benzin, žestu, kameno ulje, surovo ulje za obrtničke, poljodjel-ske i električne namještaje snage.

Namještaje na mrašvi plinu (Sauganlage) prodaje

Draždjanska tvornica motora na plin

(A. G. Dresdener Gasmotoren-Fabrik: Moritz Hille, Dresden)

najveća specijalna tvornica srednje Evrope.

Hrvatska
vjeresijska
banka
Podružnica
Šibenik.

Dionička glavnica - -
- - - - K 2,000.000

Pričuvena zaklada i pritičci K 180.000.
CENTRALKA DUBROVNIK - -
Podružnica u SPLITU i ZADRU.

Bankovni odjel - - -
prima uložke na knjižice u konto ko-rentu u ček prometu; eskomptuje mjenice.

Obavlja inkaso, pohranjuje i upravlja vrijednine. Devize se preuzimlju naj-kulantnije. Izplate na svim mjestima tu i inozemstva obavljaju se brzo i uz povoljne uvjete.

Mjenjačnica - - -
kupuje i prodaje državne papire, razteretnice, založnice, srečke, val-lute, kupone. Prodaja srečaka na obročno odplaćivanje. Osjeganje proti gubitku kod ždriebanja. Revizija srečaka i vrijednostnih papira bezplatno. Unovčenje kupona bez odbitka.

Zalagaonica - - -
daje zajmове na ručne zaloge, zlatne i srebrne predmete, drago kamenje i t. d. uz najkulantnije uvjete.

143-54

Važno za svakoga!

Gustav Marko

Trst

Centrala: Via Giulia br. 20.

Tekućii račun sa podružnicom Ljubljanske kreditne banke.

Veliko skladište stakala prostih, apaniranih i za ured.

Veliki izbor predmeta za ljekarne, drogerije, porculansko i zemljano sudje, ocaokline, staklarije, svjetiljke itd.

Velike količice naročitih stvari u ocaoklini, porculani.

Cijene umjerene koje se ne boje utakmice.

Na zahtjev šalje se cjenici badava.

Dopolisivanje u hrvatskom jeziku.

Pomenuta tvrdka, jedina svoje vrsti u Trstu, preporučuje se svim našim trgovcima.

26. II. 10.

Pozor! Kod podružnice za Trst, Jstru i Dalmaciju

ulica Galatti br. 14

Gospodarske sveze u Ljubljani

može se dobiti uz najpovoljnije cijene i uvjete svakvrstnog dobrog i svježeg živeža, brašna najglasovitijih mlinova, te krumpira, za jja, graha i umjetnih gnojiva.

Tvrđka je od novog ljeta uvela škont od 2%, na svu robu bez razlike, za fakture izplative kroz 30 dana, a to da oiahoti trgovcima knjigovodstvo.

Podupirati Gospodarsku svezu, patrioitična je dužnost svakog našeg trgovca. Cjenike i uzorke šalje se badava na zahtjev.

Svoj svome!

Ravnatelj i vodja:

S. H. Škerl, Trst.

19. II. 10.

Odjek Petrove prošle slave

Kratki osvrt na njegovo otvoreno pismo mnogopoštovanom ocu Fra Anti Alaču, gvardijanu samostana Zaostroga.

Petar Andrijašević inkvizitor.

Poslije nego je izašao prilog u „Hrvatskoj Rieči“, br. 457, pod naslovom „Utvari na račun“, Petra je ljuto zabolilo; a to je donekle i razumljivo. Nadao se je, da je sva njegova prošla djela zaborav pokopala, ali se je u tom prevario. Tuži se na oštrinu pera i na revolver-pisanje pravaškog dopisnika. Mi osobno njegovu posljednjem tužakanju malo vjerujemo. Nije Petra ubolo toliko oštrina stila, koliko su ga smele iznešene i nikad u javnosti pobijene činjenice. Dobro Andrijašević znađe, da misaoni ljudi malo paze na stvari akcidentalne naravi, dočim da veliku snagu daju faktim. Nepristranu motriocu i hladnu čitatelju jasno je, da je „Prilog“ napisan u nekoj animoznosti. Iz svega se vidi, da je pisac „Utvari na račun“ radi ponašanja Petra Andrijaševića ogorčen i tomu ogorčenju između redaka oduška daje. Dopisnik subjektivno osjeća svu nedoličnost Petrova vladanja. Može li se subjektivna agresivnost dopisniku oprostiti? Mislimo da može, a evo s česa:

Uobće čovjek nije kamen, da ne osjeća. Kao što god skladno ponašanje, značaj, poštenje i moralna visina djelovanja na svakog poštena ugodno djeluju i čine nas da i osobno ljubimo dotičnika tim vrlinama obdarena; tako isto nemoralna djela, ma koje ona vrste bila, s opravdanom nas indignacijom napunjuju. To je psihologija svakog od nas!

Petar u svom otvorenom pismu postao je inkvizitor! Hoće da dozna: koji je onaj što je „Utvari na račun“ pripisao? Da udje u trag dopisniku misli, da je našao najzgodniji put, da to opravi ništa manje nego preko samog gvardijana O. Ante Alača. Nami se čini, da mu inkvizicija neće uspjeti i to s dva razloga:

Prvo, što je cijelom Primorju poznata miroljubiva čud Fra Ante Alača, koji se bez dvojbe prama svojoj mirnoj naravi ne prti u onako oštro, odrješito pisanje. Dapače mi dobro znamo, da fra Ante Alač, gvardijan, nije nikad ni protiv Vami, Petre, ni jedne rieči kroz novinstvo turio. Poznato nam je i to, da Gvardijan Alač nije revizor pravaškog novinarskog odbora, pa da nemože ni znati ko sve što piše.

Petar misli, da je „Utvari na račun“ franjevac napisao. Obraća se na Gvardijana, da mu ga oda: koji je? Trebalo bi prvo svega znati, dali svi dopisi i ino po pravilim franjevacu moraju dobiti „Placet“ Gvardijanov. Ako se to po njihovim pravilima ne zahtjeva, onda se čudimo: zašto to Petar hoće da po Gvardijanu dozna?! Prvo nego je upravo otvoreno pismo mnogopošt. oca Alaču, gvardijanu, morao je citirati paragraf, po komu je on dužan: da znađe za svaki spis sebi podložnih članova. Sve da i postoji taj paragraf, što nije, delikatnost nije dopuštala, da se Petar u istu svrhu obraća na Gvardijana. Tim više Petar to nije imao da učini, što bi se moglo dati, da onaj prilog nijedan franjevac nije napisao.

Mnogopošt. Gvardijan Alač i Petar Andrijašević.

Petar sam kaže, da je Gvardijan Alač došao s maslinovom grančicom u Gornje Primorje. On isti priznaje, da je mislio da će s dolaskom oca Alača i mir nastati u Gornjem Primorju. Kad to Petar tvrdi o gvardijanu Alaču, on se u istinu ne vara.

Gvardijan Alač, kako prije spomenusmo, čovjek je miroljubiv, koji se nije nikad pokazao ratoborne čudi. Njemu ništa ne idju u krv ljuta izborna kreševa, koja se osobito amo u Primorju običavaju voditi. Premda nije nigda osobno sudjelovao u strašnim gornjo-primorskim izbornim agitacijama, znao se je čestokrat priti istim izraziti. Mnogo je puta isticao, da bi bolje bilo štogod i od svog osobnog uvjerenja žrtvovati, nego li narod onako žestokim borbama izlagati. Kad ga je posluh pozvao, da bude upraviteljem franjevačkog samostana u Zaostrogu,

istih je bio misli i istih težnja. Petar Andrijašević dobro je znao za blagu i mirnu čud oca Alača, pa ga je bez dvojbe htjeo izabrati. Petar je i prije oca Alača kao Gvardijana u Makarskoj poznavao, pa je sad htjeo, da ta veza poznanstva što čvršća postane. Mislio je, da će otac Alač biti onaj sretni caper emissarius, koji će primiti svu prošlost Petrovu na se i opet ga kao nevinu golubicu na načelniku stolicu posaditi. Za tim su, rek bi, išle sve one pismene čestitke prigodom blagdana; tuda su, ako se ne varamo, kretala Petrova hodočašća k zaostroškom samostanu.

Treba priznati, da otac Alač nije bio slabo raspoložen prema Petru. Dapače mu je on kad-kad ljubav učinio i zarade pripravio. Nije izbjegavao, da ga i gostom u svom samostanu ima. Mnogim će se učiniti čudno, kako su se prijateljski odnošaji između Petra i mnogopošt. Alača ohladili. Kako je došlo do toga, da je sami otac Alač ovako bezobzirno stupio u borbu protiv Petra Andrijaševiću? Misaon će čovjek odmah reći, da ga tu nije ulazio osobni nit ili kojekakva antipatija. Da ga je on osobno imao protiv njemu, sigurno bi bili neshvatljivi oni prvi dosta tješni odnošaji s Petrom. Tu su morali odlučiti neki veliki stvarni razlozi.

Borbu je nametnula Petrova prošlost.

Bez sumnje, da je Gvardijan samostana Zaostroga jedna između najpljuvnijih osoba u Gornjem Primorju. O njemu dosta ovisi razvoj naših ekonomičnih i političkih prilika. On je u stanju da koristi, ali i da šteti gornjo-primorskom puku. Poznavaoce gornjo-primorskih prilika i njegove prošlosti nije ni najmanje zadovoljavalo ponašanje oca Alača. Sam je narod javno govorio, da Gvardijan Alač ne poznaje dobro Petra Andrijaševića. Uvidio je svu pogibelj prijateljskih odnošaja, koje je Petar bio kadar da izradi jedino na svoju korist. Mišljenje puka i mi smo dijelili. Premda mnogi od nas Petra lično ni poznavali nijesu, niti su igda aktivno sudjelovali u ljudim borbama, koje su protiv Petru rodoljubi vodili; ali su se ipak, kad su imali doći u Gornje Primorje, izvjestili o prošlosti Gornjeg Primorja. Gledali su se do u tačnice uputiti u sva djela Petra Andrijaševića kao čovjeka, komu je kroz toliko godina bila povjerenja sudbina naše zapuštene općine.

To su smatrali rodoljubnom dužnošću. Htjeli su da upoznaju gornjo-primorske prilike, pa da i oni doprinesu saniranju bolesnih okolština. Što se nas tiče, mi smo bili uvijek za borbu protiv Petra Andrijaševiću kao svjederni izraziti pravaši. Bili smo protiv pristašama bilo koje druge stranke, jer je Gornje Primorje prigodom zadnjih izbora za carevinsko vijeće bilo ogromnom većinom za pravaškog kandidata Prodana. Ubijati pravašku svijest ili pripustiti, da je drugi ništa, za nas je to bilo i jest nepatriotično, nemoralno. Istaknut nam je, da svi nijesu jednako bili zagrižani za pravaškom idejom. Mnoge je naše starije ljude općaralo razlikovanje rodoljublje jednog Trumbića, Biankini-a i družine, tih osnovatelja hrvatske stranke. Čestokrat su se mnogi stariji a priori njihovu ankoretu pokoravali u misli: da ti ljudi iz plemenitih ciljeva rade. Razočaranje brzo nastalo, a svoj je culmen postiglo u kompromisu sa naprednom strankom, gdje se je hrvatska stranka izneverila načelima vjere i pravog patriotizma. Sada svatko vidi, kako su naši prvo najobljubljeniji zastupnici počinili grdno vjeronastvo u zdravoj politici hrvatskog naroda.

I ako se barem iz početka nijesmo svi složili i odlučili na borbu protiv Petra Andrijaševiću kao našem političkom protivniku; ali su drugi razlozi borbu svakom iskrenom rodoljubu namećali. Kad su i kunktorizmi razloge upoznali, stoga je bila jednodušna: „Borba za narodnu dobrobit isključivo na pravaškom programu“!

Kao mnoge druge tako su i miroljubivog, dobroćudnog oca Alača Petrova prošla neljeba

djela na borbu protiv njemu i onoj stranci, koja ga štiti, izazvala.

Mi ćemo bez strasti iznijeti nekoliko činjenica iz života Petra Andrijaševića i to jedino one činjenice koje su se odigrale na obzorju Petrova javnog života, neka svaki nepristran sudi: jeli se moglo Petra Andrijaševića u općinsko vijeće, dotično za načelnika birati?

I. Petrovi računi.

Petru su rodoljubi predbacivali, zašto se općinski prizrezi pod njegovom upravom znatno množe, što je on jednostavno ili nijekao ili zabašurivao. Godine 1893. Petar se nastoji oprati od tobožnje uvrijeđe, pa na Markovdan 1893. u proglasu na narod brojkam hoće svoju nevinost da dokaže. Hotimično povisuje prizreze prvih godina, dočim smanjuje one posljednjih.

Čuje što kaže u proglasu na narod Markovdan 1893: „Prizrezi su iznašali godine 1880., ne 800 forinti već forinti 1208-52¹/₂; a godine 1891., ne 3000 forinti već forinti 2594-34¹/₂“. Medjutim poslušaj čitače, što porezne knjige kažu! Godine 1880. prizre je po Poreznom Uredu bio točno ovaj: forinti 831-02.

Zašto si, Petre, u ovoj godini stavio veći prizre i to od forinti 377-50 i ¹/₂ novčića? Tvrdiš, da općinski prizrezi 1892. ne iznašaju nego forinti 2594-34¹/₂; dočim u Poreznom Uredu stoji, da su te godine prizrezi iznašali forinti 3204-33¹/₂. Odgovori, Petre, zašto si ovdje smanjio prizre za 609 forinti i 99 novčića? Ti kažeš, da su prizrezi morali poskočiti, jer između ostalih da i liječniku daješ 1000 forinti godišnje.

Čuj, Petre, što liječnik jamči svojim vlastoručnim pismom: „Niže potpisani svjedoči da od mjeseca 1. srpnja 1892. do danas 4. svibnja 1893. nije dobio nikakove plaće iz općinske blagajne Gradačke“. Gradac, 4. svibnja 1893. Potpisan Schwarz. — Ti narodu govoriš, da trošiš na liječnika 1000 forinti; a kad tamo liječnik u isto doba svjedoči, da od Tebe gotovo kroz cijelu godinu nije ništa primio! Jeli ovo lijepo, nek sud nepristran sudija!

Ti u proglasu svjeda pripovijedaš, da za poljare trošiš forinti 365-01, dočim se znađe, da su poljari u naravi plaćani. Samo je selo Brist potrošilo 1892. godine, a ne ostala sela, i to for. 140, kako se to vidi iz zapisnika 6. studena 1891. o predrazbroju za god. 1892. Zašto, Petre, i ovdje razlika od forinti 225-01?

Petar Andrijašević kaže da je travarina ostala ista kao i godine 1880. to jest na glave vanje od 5—10 novč., a na kozje od 10—20 novč. Dočim u stvari tako nije. Pokazni redni broj blag. dnevi. 19 za god. 1880., koga je sam Petar Andrijašević svojom rukom potpisao, stoji da su se kozje i vunjne glave plaćale samo po 2 novčića. Petre, jeli ovo ovako, ili nije?

Andrijašević hoće da smanji i prizre na sjekiru! On kaže da Bačina plaća samo forinti 49, dočim plaća forinti 198. Daklen razlika i ovdje od for. 149. Tvrdi da Brist plaća for. 92-20, a kad tamo plaća 221-50. Evo razlike od for. 129-30.

Hvasta se da Zaostrog ne plaća nego for. 37-50, a kad tamo on izdaje for. 62-50. Razlika od for. 25!

Jamči da Drvenik ne plaća nego for. 110, a kad tamo on plaća for. 216; i ovdje razlika od for. 106.

Samo o prizrezim na sjekiru razlika je u Petrovim računim ništa manje nego for. 409-30!!!

Ovo se jasno razabire iz zapisnika od 1. ožujka 1893., koji se još u općinskom arhivu nalazi.

Upozorujemo javnost, da još nigdje i nikada Petar Andrijašević nije pobio ono, što mu dopisnik „Utvari na račun“ iznosi glede poljskih globa u Podaci.

Petre, ruke na posao, pa utraj dopisnika u laž!

2. Petar Andrijašević i općinska imovina.

Da je općinski načelnik i po naravnom zakonu obvezan da promiče općenito dobro, o tom smo svi na čistu. Nastaje pitanje: jeli se Petar Andrijašević ovoj svojoj svetoj dužnosti odazivao? Mi nećemo odgovarati, pustiti ćemo, da vlastoručna pisma Petrova svjedoče.

G. Andrijašević tvrdi, da su povjerenim pri mjerenju općinskih zemalja nadnice podmirene; a kad tamo za podmiru istih općinske im zemlje pušta. Po kojem pravu i kako? To sam Petar Andrijašević znađe.

Čujmo što Petar Andrijašević piše:

„Gosp. Petru Bogunoviću p. Ivana u Bačini. Ovo Vam je Upraviteljstvo doznačilo zemlju općinsku u Pocolju, te Vam je prosto od nje radit što hoćete.“

(m. p.) Načelnik potpisan: Petar Andrijašević“.

Na prvi mah se opaža, da je ova odluka nezakonita, neredovita i nepravdana. Tu se ne vidi ni broj odluke ni potpis predsjednika. Da je dana općinska zemlja kao naknada za trud pri mjerenju općinskih zemalja, to se razabire iz druge odluke od 11. svibnja 1892. Meni je neshvatljivo, kako se može složiti ono Petrovo: „nadnice sam podmirio“, a kad tamo općinske zemlje kao naknadu dijeli?!

Da nemože ni načelnik ni općinsko opravateljstvo općinskim dobrim raspolagati, ta to je iole upućenom općinaru jasno.

Još nešto važnijega!

Pod Petrom Andrijaševićem i glavari su mogli općinsku mušu dijeliti. Evo dokaza!

„Gospodinu Glavaru u Bačini. — Ako ste dali u Zakameničju Antonu Krliču p. Jure, tad nek arambaša ne ruši, što je uradjeno. Gradac, 15. prosinca 1891.“

(m. p.) Načelnik potpisan: Petar Andrijašević“.

Dosta je samo ovo i to bez komentara!

3. Motivacija Petrovih zajmova.

Rodoljubi s razlogom traže od Petra Andrijaševića: zašto je zadužio općinu za 1000 forinta? A vidite što on odgovara!

„Zajam je za kuću crkovnu po predlogu župnikovu... „zajam je, zbog manjka nastala usljed podpomoci kači župničkoj i popravci crkve i predcrkva“.

Na ovu netemeljitu motivaciju župnik Fra Toma Brbić izdaje očitovanje, koje glasi:

„Očituje se. God. 1884. župljani Bačine u svojem zboru seoskom odlučise for. 150 za poprav župske kuće, kako mi to dojavio općina 26. listopada 1885. br. 1609. Istom god. 1888. primio sam for. 19; dne 25. veljače 1890. for. 67 i 16. kolovoza 1890. for. 19-60. Dakle svega for. 105-60. God. 1891., kad je Crkvinarstvo popravljalo župsku Crkvu, tad je općina preko glavara Ižotiča dala for. 60. God. 1890. seljani su odlučili u svojem zboru for. 3000 za crkovnu kuću i istom se predračunalo za godinu 1893. for. 100, a ni novčića nije izdano u račenu svrhu. Za predcrkve u ovom selu Općina nije nikad uložila ni pare. (Ja sam potcrtao). Bačina, 9. svibnja 1893. Potpisan Fra Toma Brbić, župnik“.

Petre, molimo Vas radi Vas i javnosti razjasnite li po Vašu razbistrite: kako ste mogli reći da ste upali u dug od 1000 forinta za župsku kuću i crkvu, kad istu svrhu nije se izdalo nego 165 for. 60 novč. do god. 1893., a dug se je u svrhi god. 1892. pokazao?

Želimo razjašnjenje!

Kako ste mogli reći da je dug učinjen za predcrkve, kad župnik svjedoči, da se u tu svrhu ni para data nije!?

Petar hoće da opravda dug, što se lanjske godine t. j. 1892. u Bačini odredbine na općinske zemlje pobrale nijesu. Nu i ova motivacija ne vrijedi.

